

Леонтович Микола Дмитрович

Леонтович мико́ла дмі́трович 13 грудня 1877, с. Монастирок, немирівський район, вінницька область — 23 січня 1921, марківка, теплицький район, вінницька область) — український композитор, хоровий диригент, громадський діяч, педагог. Автор широковідомих обробок українських народних пісень для хору «щедрик», «дударик», «козака несуть».

Його обробка «щедрика» відома у всьому світі як різдвяна колядка «carol of the bells».

Дитинство, навчання. Родина Леонтовичів

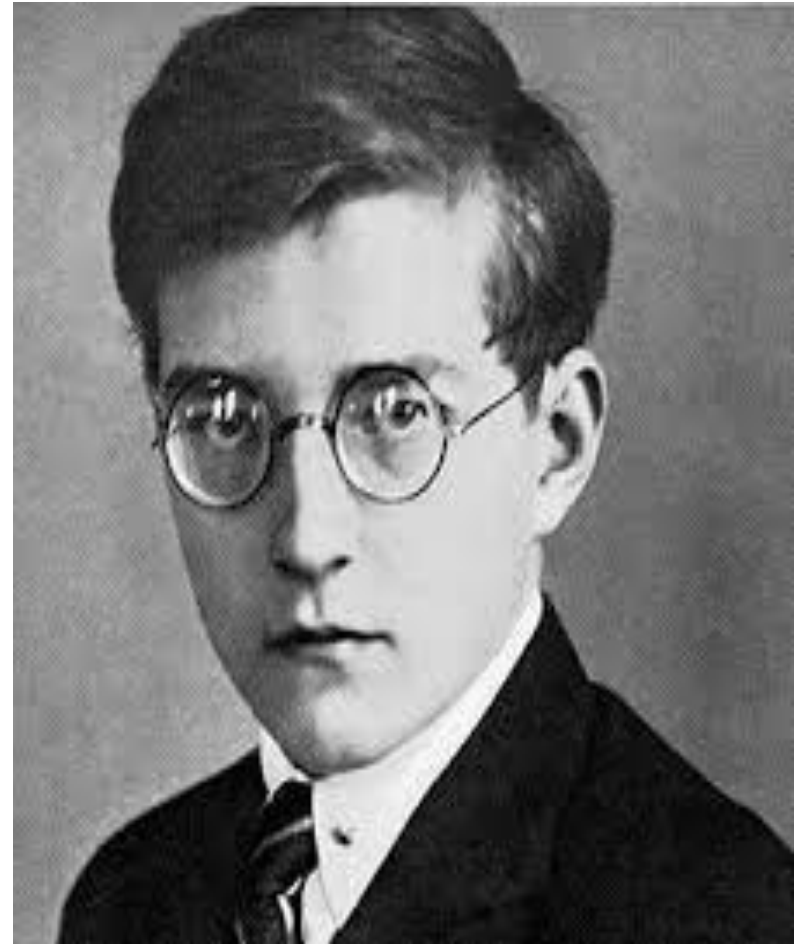
Народився в селі Монастирок Брацлавського повіту Подільської губернії в сім'ї сільського священика.

Раннє дитинство минуло у селі Шершнях Тиврівської волості Вінницького повіту.

Початкову музичну освіту Леонтович здобув у батька, який грав на віолончелі, скрипці, гітарі та деякий час керував хором семінаристів. Мати навчила його народних пісень.

У 1887 році Леонтович вступив до Немирівської гімназії. У 1888 році, через брак коштів, батько переводить його до Шаргородського початкового духовного училища, де вихованці утримувалися на повному пансіоні. В училищі він опанував спів по нотах і міг вільно читати складні партії в церковних хорових творах.

1892 року Леонтович вступив до Подільської духовної семінарії в Кам'янці-Подільському, де вивчав теорію музики та хоровий спів, опанував скрипку, фортепіано, деякі духові інструменти, почав обробляти народні мелодії, беручи за взірець обробки М. Лисенка.

кроки

У червні 1899 року Леонтович, провчившись два роки в шостому класі, закінчив духовну семінарію й вирішив працювати вчителем у сільських школах і водночас самотужки удосконалювати свою музичну освіту. У селі Чукові Брацлавського повіту Подільської губернії (нині Немирівського району Вінницької області) він організував самодіяльний симфонічний оркестр, який виконував українські мелодії та пісні російських та українських композиторів. 1901 року він видав перший збірник пісень з Поділля. 1903 року вийшов другий збірник подільських пісень з посвятою Миколі Лисенкові.

Микола Леонтович

Восени 1904 року залишив Поділля і переїхав на Донбас, де влаштувався викладачем співу та музики у місцевій залізничній школі. Під час революції 1905 року Леонтович організував хор робітників, який виступав на мітингах. Діяльність Леонтовича привернула увагу поліції, й він змушений був повернутися на Поділля, у місто Тульчин, де викладав музику і спів у Тульчинському єпархіальному жіночому училищі для дочок сільських священиків. З 1909 року Леонтович навчається під керівництвом відомого теоретика музики Болеслава Яворського, якого він періодично відвідує у Москві та Києві.

У той час створив багато хорових обробок, зокрема славнозвісний «Щедрик», а також «Піють півні», «Мала мати одну дочку», «Дударик», «Ой зійшла зоря» та ін. У Тульчині знайомиться з композитором Кирилом Стеценком. 1916 року разом із хором Київського університету виконує свою обробку «Щедрика», яка принесла йому великий успіх у київської публіки.

Під час захоплення Києва 31 серпня 1919 року денікінцями, які переслідували українську інтелігенцію, змушений утікати до Тульчина. Засновує першу в Тульчині музичну школу. 1919—1920 року працює над першим великим симфонічним твором — народно-фантастичною оперою «На русалчин Великдень» за однойменною казкою Б. Грінченка.

Восени 1920 р. у Тульчині відбулися гастролі хорової капели під керівництвом К. Стеценка та Павла Тичини як другого диригента. Під час концертів капели виконувалися твори Леонтовича.

В останні місяці життя Леонтович закінчував оперу «На русалчин Великдень»

Початок 20-го століття ознаменував нові шляхи в українському вчителюванні, яке перейшло від бурсацько-релігійного до народницько-українського спрямування. А Миколі Леонтовичу вдалося й на цій, педагогічній ниві, проявити свій талант.

Леонтовичу, як і багатьом тогочасним українським композиторам — Миколі Лисенку, Кирилу Стеценку, Якову Степовому — притаманне було поєднання творчої, педагогічної і виконавської (диригентсько-хорової) діяльності. Понад двадцять років Микола Леонтович віддав роботі вчителя співів у школах різних міст: Тиврова, Вінниці, Гришиного (нині Красноармійська), Тульчина та Києва. Як композитор, він був ще й добре обізнаний зі станом викладання співів у школах, з художнім рівнем учнівських хорів. Чимало своїх сил він віддавав педагогічній праці в учительській семінарії, Музично-драматичному інституті імені Миколи Лисенка та на диригентських і театральних курсах, а ще на курсах працівників дошкільного виховання чи навіть робітничих гуртках і школах.

Саме в Музично-драматичному інституті імені Миколи Лисенка і на диригентських курсах Леонтович викладав хоровий спів, основи техніки диригування, теорію музики і контрапункт. Проводячи свої заняття, він часто знайомив хористів з своїми піснями («Дозволь мені, мати», «Ой там, за горою», «Дударик»), виявляючи у них чудове уміння, за доволі короткий час, охопити хоровий твір у цілому і створити повноцінне враження про цю композицію. Як викладач музично-теоретичних предметів, зокрема контрапункту, композитор був послідовником методологічних принципів свого вчителя Болеслава Яворського — автора теорії ладового ритму, яка була в ті часи досить поширеною. А на курсах дошкільного виховання він проявив себе як досвідчений практик-методист. Притримуючись стрункої послідовності, він застосовував свої методи вивчення пісень дітьми, пропонуючи їм спочатку прості, а подалі складніші пісенні зразки. І, особливо, звертав увагу на складові частини самої пісні — мотив, фразу, речення, період (куплет). У процесі співу дитини він враховував та розвивав почуття ритму у неї, використовуючи при цьому відбивання ритмічного пульсу руками, ногою, пальцями. Леонтович комбінував різні позиції співу — пропонуючи спів сидячи і стоячи, спів окремими групами, а потім усіх разом, і, що найголовніше, завше вважав за необхідне вдаватися до музично-слухової наочності, зокрема співу самого вчителя. Великого значення Микола Леонтович надавав дикції виконавця, співацькому диханню, застерігаючи від надто сильного, форсованого звучу, обстоюючи тихий або голосний спів і відповідне його застосування при виконанні пісень. А щодо добору/вибору пісень, Леонтович орієнтує вчителів співів на пісні канонічного складу, вважаючи, що їх засвоєння створює ґрунт для двоголосного співу.

Загибелі Миколи Леонтовича упродовж 80-и років було присвячено найбільше публікацій. У своїх деталях усі ці розповіді часто ґрунтуються на оповідях свідків-родичів і різко контрастують та суперечать між собою. Це чітко виявилось уже з поваленням радянсько-комуністичної влади в часи незалежності України, коли стали доступні засекречені матеріали тих часів, які показали спотвореність та заангажованість публікацій у радянські часи, якими приховували знищення талановитого українського композитора тодішніми владними структурами — так званим **ВЧК**. Єдине, що так і не стало зрозумілим, — через що **чекісти** вдалися до такого жорстокого акту, яка була причина вбивства композитора? Лише наприкінці 20-го століття вдалося частково відкрити завісу пропагандистської машини радянських каральних структур.

Пам'ятник Миколі Леонтовичу у **Тульчині**

Саме в ніч з **22** на **23 січня 1921** р. композитор перебував у свого батька у селі **Марківка** Гайсинського повіту, де був убитий агентом **ВЧК** Афанасієм Грищенком, який напросився в хату переночувати, назвавшись **чекістом**, що проводить боротьбу з бандитизмом. Вранці невідомий пограбував будинок, застреливши Миколу Леонтовича. Текст рапорту, що розкриває ім'я вбивці композитора, було оприлюднено лише у **1990**-х роках

«РАПОРТ В ніч на **23**-є январа агент уездчека Грищенко вистрелом из винтовки убил сына священника с. Марковки, Кубличской волости Николая Леонтовича **43**-х лет, у которого Грищенко ночевал, и **26**-го январа Грищенко, скрывавшийся в м. Теплике, при преследовании его чинами милиции, вистрелом из винтовки в живот милиционера Твердохлеба.

Начальник Уездной Советской Милиции....»

Найдетальніші відомості про ту трагедію стали відомі завдяки двом рідкісним документам, які віднайшла завідувачка відділу обласного краєзнавчого музею **Лариса Семенко**. Після багатьох років збирання матеріалів до музею та поповнення його фондів туди потрапив товстий щоденник відомого українського письменника **Степана Васильченка**. Там згадувалося про одного з найближчих друзів Леонтовича, **Гната Яструбецького**, оскільки він записав детальну розповідь батька Леонтовича про вбивство композитора. Саме Гнат Васильович зібрав найбільше матеріалів про життя і творчість Леонтовича, написавши його біографію, а в своєму щоденнику повідав про ту жахливу ніч у **Марківці**

«Це була вельми важка і небезпечна подорож», — написав він у своєму щоденнику. Найперше дослідник поїхав у село Марківку, нині Теплицького району, до батька композитора. Хотів з перших уст довідатися, що ж трапилося у той січневий день з його сином. Ось як описує про це дослідник. У суботу **9 січня 1921** року Микола Леонтович був у **Тульчині**. На прохання сестри Вікторії він поклав на ноти "Заповіт" Шевченка. Під вечір, у той же день, він приїхав кіньми у Марківку до батька. Ще не встигли обмінятися новинами, як на подвір'я в'їхала підвода. "Була шоста година вечора по сонцю... До хати зайшов молодий, 22–23-х років, середнього зросту чоловік. Темний блондин, без вусів і бороди. Руки мав холені, з довгими пальцями. Гарно вбраний. Пальто з овечим коміром. На голові кепка. Розмова російська, солдатська. Попросився переночувати." Якби ж Леонтовичі знали, що дають нічліг вбивці... Прибулий казав, що в Марківці має багато діла. Що він чекіст (інформатор). Проводить боротьбу з місцевим бандитизмом. Пропонував роздивитися документи з печатками Гайсинської ЧК.

Особливо пропонував це зробити Миколі Дмитровичу. А документів була "гора". Леонтович роздивився їх і, повертаючи власникові, сказав: "З такими документами небезпечно будь-де ночувати." Непроханий гість називав себе на прізвище Гріщенко. Як був зазначений він у документах, ніхто не відає, бо Микола Дмитрович єдиний, хто роздивлявся документи, нікому нічого не говорив з цього приводу... Звук пострілу розбудив отця. Була 7.30 ранку. На ліжку під вікном сидів напівзігнутим Леонтович і зляканим голосом допитувався: "Що це, вибух?" Промовивши ці слова, впав на подушку. Над його ліжком стояв Гріщенко. Він був босий, в одній білизні. В руках тримав зброю, викидаючи стріляну гільзу. Дома ще були сестра композитора Вікторія і донька Галина. Їм, як і батькові композитора, незваний гість позв'язував руки. Він одягнув на себе напівкожушок, який носив батько Леонтовича. Лаявся брудними словами. Вимагав грошей. На очах у всіх витрушував все з гаманця Миколи Дмитровича. Забрав 5000 карбованців різною валютою. Все поперекидав у будинку. Шукав речі. І з речами вийшов. У цей час Леонтович лежав нерухомо з розплющеними очима. На ліжку й на підлозі була калюжа крові. На крик пана-отця прибіг учитель, інші люди. Вони розв'язали руки Леонтовичам, наклали пов'язку на рану потерпілого. Рана була з правого боку. Рвана рана. Леонтович ще встиг сказати: "Тату, я помираю". Була восьма година ранку, неділя **10 січня 1921** року. Коли приїхав лікар, Леонтович був уже мертвий. **12 січня**, коли ховали композитора, у Марківці мела дуже сильна завірюха.»

Пам'ятник
Миколі
Леонтовичу
у Тульчині

Микола Леонтович ч на марці України

Бюст Миколи Леонтовича на алеї видатних земляків у Вінниці

Диск камерного хору Київ із духовними творами Миколи Леонтовича

